

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Leaving Certificate 2022

Marking Scheme

Latvian

Higher Level

Note to teachers and students on the use of published marking schemes

Marking schemes published by the State Examinations Commission are not intended to be standalone documents. They are an essential resource for examiners who receive training in the correct interpretation and application of the scheme. This training involves, among other things, marking samples of student work and discussing the marks awarded, so as to clarify the correct application of the scheme. The work of examiners is subsequently monitored by Advising Examiners to ensure consistent and accurate application of the marking scheme. This process is overseen by the Chief Examiner, usually assisted by a Chief Advising Examiner. The Chief Examiner is the final authority regarding whether or not the marking scheme has been correctly applied to any piece of candidate work.

Marking schemes are working documents. While a draft marking scheme is prepared in advance of the examination, the scheme is not finalised until examiners have applied it to candidates' work and the feedback from all examiners has been collated and considered in light of the full range of responses of candidates, the overall level of difficulty of the examination and the need to maintain consistency in standards from year to year. This published document contains the finalised scheme, as it was applied to all candidates' work.

In the case of marking schemes that include model solutions or answers, it should be noted that these are not intended to be exhaustive. Variations and alternatives may also be acceptable. Examiners must consider all answers on their merits, and will have consulted with their Advising Examiners when in doubt.

Future Marking Schemes

Assumptions about future marking schemes on the basis of past schemes should be avoided. While the underlying assessment principles remain the same, the details of the marking of a particular type of question may change in the context of the contribution of that question to the overall examination in a given year. The Chief Examiner in any given year has the responsibility to determine how best to ensure the fair and accurate assessment of candidates' work and to ensure consistency in the standard of the assessment from year to year. Accordingly, aspects of the structure, detail and application of the marking scheme for a particular examination are subject to change from one year to the next without notice.

**Uzmanīgi izlasiet tekstu un atbildiet uz jautājumiem saviem vārdiem, izmantojot informāciju no teksta!
Visām atbildēm jābūt latviski!**

I daļa

(30 punkti)

Uzmanīgi izlasiet tekstu un atbildiet uz sešiem jautājumiem saviem vārdiem, izvairieties no burtiskas teksta frāžu vai teikumu pārrakstīšanas!

Kristaps Liepiņš: Virsotne ir tikai pusceļš

1. *Kristaps Liepiņš kalnos kāpj jau vairāk nekā 38 gadus, kāpis piecu kontinentu kalnu virsotnēs, mācījies alpīnisma gidu skolā Šamonī, Francijā, augstākā līdz šim sasniegtā virsotne – 7495 metrus augstā Samoni smaile Pamirā. Par vislabāko un skaistāko vietu pasaulē uzskata Latviju.*
2. **Tu atceries pirmo reizi kalnos?**
Pirmā reize bija tik iespaidīga, ka noteica pamatizvēli tālākajā dzīvē. Dzīve piespēlējusi ļoti dažādus un atšķirīgus nodarbes veidus, it īpaši jaunības gados, kad jāņem tas, kas ir, kad nākas darīt to, kas ir pieprasīts. Bet tas ir katram jaunam cilvēkam - jāiet cauri pieredžu sērijai, lai varētu izdzīvot, iemācīties kaut ko un sākt saprast, ko tu gribi un negribi darīt. 40 gadu vecumā sapratu, ko vēlos un aizgāju no labi apmaksāta darba Latvijas Bankā - brīdī, kad biju ievirzīts augstā amatā.
3. 12 gadu vecumā ar klasesbiedru nonācām klinšu kāpšanas un alpīnisma pulciņā pie Aivara Bojāra. Mēs toreiz aizrautīgi lasījām grāmatas - latviski bija izdots Mesners [alpīnists, kurš uzkāpis visos četrpadsmit "astoņtūkstošniekos"], Morisa Hercoga "Anapurna", Juihiro Miuras "Ar slēpēm no Everesta". Tik fantastiskas grāmatas, kas jauniešiem rāva nost jumtu. Aivars prata iedot perspektīvu - apziņu, ka ja mēs cīnīsimies - arī paši ar sevi - tad spēsim pārvarēt robežas vārda tiešajā un pārnestajā nozīmē.
4. Pirmais pārgājiens bija jāizcīna milzīgā savstarpējā konkurencē. Mēs bijām aptuveni 40 bērni, un tika paziņots, ka pēc pusgada divpadsmit labākie brauks uz Kaukāzu. Lai tas notiktu, jāpiedalās visos treniņos un pulciņa dzīvē. Bija sarežģīta punktu krāšanas sistēma ar fizisko normatīvu kārtošanu, piedalīšanos visos pārgājienos. Tur visu laiku bija, uz ko tiekties. Pirmais Kaukāzs bija fantastisks - pirmkārt, jau tālais ceļojums ar lidmašīnu. Tad - kalni, ledāji, pārejas, mugursomas un teltis. Viss kopā bija ļoti iespaidīgi.
5. **Tu pavisam nesen rakstīji, ka attiecībā uz virsotnēm nevajadzētu lietot vārdu "iekarot".**
Tas ir līdzīgi kā mīlestībā lielīties ar to, ka esi kādu iekarojis. Nu, tad noskaidrosim - tu esi iemīlējies, pavadījis vienu nakti, kādas ir tavas attiecības? Tur nav nekādas iekarošanas.
6. Mana profesija ir alpīnisma instruktors, neesmu kalnu gids, kura vēlme ir uzvilkt kādu kalnā, paņemt par to naudu un nekad vairāk neredzēt šo cilvēku. Mana misija ir mācīt cilvēkiem kāpt kalnos. Ja cilvēks grib uzkāpt tikai vienā kalnā, tas ir pārāk vienkāršs projekts. Iespējams, ka tie cilvēki, kuri vēlas nopirkt pakalpojumu, bet paši neko nejēdz un arī negrib darīt, meklē gidus: es samaksāšu, mani uzvedīs kalnā un viss būs kārtībā. Es jau iepriekš paziņoju - es jums ēst negatavošu. Es varu iemācīt kāpt kalnos, bet mans pienākums nav uzvest jūs virsotnē. Mans pienākums ir palīdzēt saprast, ko jūs paši varat atļauties un ko jūs paši gribat. Un sabalansēt to, lai jūs neietu bojā pirmajā piegājienā.

7. Ir taču arī tādi, kas atbirst pēc pirmās reizes? Kāda ir minimālā sagatavotība, lai kāptu kalnos?

Ir cilvēki, kuri nav piemēroti kalniem, viņi apdraud gan sevi, gan pārējos kāpējus. Lielākoties tas ir mentālā ziņā - ja cilvēks ir pārgalvīgs, ambiciozs un bravūrīgs, tad nekas labs nebūs. Vispirms tas nāks par ļaunu viņam pašam, pēc tam arī pārējiem kāpējiem. Tad pārrunu ceļā viņam tiek norādīts, ka šim procesam nebūs lāga iznākums. Diemžēl gadās arī tā, reti, bet gadās.

8. Lai kāptu kalnos, nepieciešama vidēji laba vispārējā fiziskā sagatavotība, cilvēka spēja pieņemt lēmumus un adekvāti reaģēt, puslīdz normāla kustību koordinācija un līdzsvara izjūta. Ir trīs lietas, kuras es nevaru izdarīt citu vietā - izbrīvēt laiku treniņiem, nopelnīt naudu un radīt iekšējo motivāciju trenēties. Es varu parādīt, kā, pastāstīt, kāpēc, norādīt, kur, ieteikt, ar ko. Bet ir lietas, kas jādara cilvēkam pašam.

9. Vai ceļā uz virsotni nepiezogas doma griezties atpakaļ? Kas notiek galvā brīdī, kad atrodi virsotnē?

Tajā brīdī, kad tu kāp to maršrutu, tad galvā ir tikai domas par katru soli, katru lejup lidojošu akmeni. Jo sajūtas ir baisas, arī šajā kāpienā - tu dzirdi, ka lido akmens, redzi, ka viņš ripo lejup pa nogāzi - ja tāds trāpa, tu vienkārši tiksi izšķaidīts. Šaubas ir pirms tam, kad tu skaties uz virsotni no apakšas. Taču, kad lēmums ir pieņemts, šaubas ir jāatstāj kalna pakājē un jādodas augšā tikai ar vienu domu - jānonāk virsotnē. Protams, ka var gadīties viss kas - arī mēs esam atkāpušies ar sajūtu, ka nebūs, šobrīd nevaram. Tas ir sāpīgs lēmums - sava vājuma atzīšana. Bet no otras puses, tas ir ceļš uz izaugsmi. Tu vari analizēt, kur ir problēma - vāja fiziskā sagatavotība, kļūda plānošanā, par maz ekipējuma un tamlīdzīgi.

10. Virsotnē ir aizmetņi eiforijas sajūtai, bet pieredzējis alpīnists labi saprot: virsotne ir pusceļš. Bieži lejupceļš ir mokošs un bīstams, vajadzīga daudz lielāka koncentrācija. Esi veltījis ļoti daudz savu spēku un resursu kāpienam augšup, tādēļ ir liels risks bezspēkā pakrist, gūt traumas, kaut ko nepamanīt, izdarīt nepareizi.

11. Laimes un gandarījuma brīdis ir tad, kad vari no lejas atskatīties uz virsotni un saprast - tu tur biji! Un šis apziņa balansē uz realitātes un nerealitātes robežas. Pēc stresa un adrenalīna pieplūduma mēs saņemam tos bioķīmiskos elementus, kas rada laimes, piepildījuma un gandarījuma sajūtu. Cilvēki, kas mēģina izvairīties no jebkura stresa, jebkura adrenalīna, ļoti daudz ko zaudē. Es neesmu gatavs atteikties no sajūtām, ko var izjust, kāpjot kalnos. Tā nav atkarība no adrenalīna, tā ir atkarība no jēdzīgas, piepildītas dzīves. Tā dēļ bija vērts aiziet no labi apmaksāta darba, tā dēļ ir vērts trenēties, stundām izdzīt sevi šķietami bezjēdzīgās nodarbēs, piemēram, skrienot augšup lejup pa vienu un to pašu kalnu, jo zinu: bez tā neizdzīvošu tur, reālajā pasaulē.

12. Vai alpīnistiem arī pastāv virkne rakstītu un nerakstītu ētikas likumu?

Starptautiskā Alpīnistu asociāciju apvienība (UIAA) ir apstiprinājusi veselu virkni normu, kur atrunātas attiecības starp cilvēku un dabu, starp cilvēku un cilvēku, starp cilvēku un organizācijām. Viens no nerakstītajiem likumiem ir: nemelot. Diemžēl reizēm ir sastopama cilvēku vēlme izpušķot savus panākumus. Pasaules alpīnismā ir zināmi vairāki ļoti skandalozi melošanas gadījumi - cilvēki paziņo par virsotnes sasniegšanu, kaut arī nav tajā uzkāpuši. Arī Latvijas alpīnisma vēsturē ir šādi piemēri.

13. Ir arī virkne citu - piemēram, attiecībā uz zagšanu. Tas nav tā, ka kāds būtu paņēmis tavu dvieli. Ja tev augšējā nometnē pazūd skābekļa baloni, ja tevis uzceltajā un atstātajā teltī kāds ir paviesojies, brutāli saplēšot to ar saviem ledus dzelkšņiem vai nozogot tavu pārtiku un guļammaisu, tas ir reāls dzīvības

apdraudējums. Visādi jau var gadīties. Pamirā kādam puisim augšupceļā 6 km augstumā no somas atkabinājās un pazuda telts, un viņam, lai izdzīvotu, bija jāielien pārnakšņot svešā teltī. Taču ētikas likumi prasa, lai, nonācis lejā, viņš par to pastāstītu telts īpašniekam. Taču, ja kāds apēd tavu starpnometnē atstāto, nākamajam kāpienam atstāto pārtiku un nepaziņo tev, tas var būt apdraudēt tavu dzīvību.

14. Kāds ir tavs nepatīkamākais piedzīvojums kalnos?

Vienā no populārākajiem Eiropas kalniem vasaras vidū un beigās ir iespaidīga kāpēju masa, un prioritāte kāpšanā ir Šveices gidiem ar klientiem. Tas, kas tur darās, nav aprakstāms. Tās nav attiecības starp kalnos kāpējiem, alpīnistiem, tās ir vilku attiecības ar lamāšanos un burtisku grūstīšanos. Visbiežāk nepatīkamas situācijas uz kalna rada tieši gidi, kalnu profesionāļi. Iesācēji un amatieri ir daudz tolerantāki.

15. Un kurā tev noteikti būtu jāuzkāpj?

Es neesmu skaitījis virsotnes, šobrīd droši vien pat īsti nevarētu visas virsotnes uzskaitīt. Bet šis saraksts ir atvērts. Man ir ambīcijas, sapņi un plāni. Tur nav viena iemesla, tāpat kā nav viena iemesla, kāpēc es kāpju kalnos - tā ir daba, skati, sajūtas, cilvēki, attiecības, izaicinājumi, pašapliecināšanās. Līdzīgi ir ar to, kurā virsotnē es gribētu kāpt. Es vienkārši gribu kāpt, es vēlos būt procesā. Mani interesē ceļš, nevis mērķis.

Kaspars Ozols .Intervija portālam tvnet.lv, 2020.gada 9.februāris

Atbildiet uz jautājumiem!

1.Skaidrojiet vārdus un frāzes!

(5 × 1 punkts)

- a) pārvarēt robežas - *izdarīt vairāk, pārvarēti sevi*
- b) rāva nost jumtu – *loti patika, uzrunāja, iedvesmoja, aizrāva*
- c) uz kaut ko tiekties - *kaut ko vēlēt, gribēt, strādāt un sasniegt*
- d) jēdzīga, papildīta dzīve – *dzīve, kas sniedz gandarījumu, prieku*
- e) vilku attiecības - *cilvēki cits ar citu nerēķinās, katrs domā par sevi*

2.Raksturojiet K.Liepiņa pieredzi, emocijas un pārdzīvojumus, sākot apgūt klinšu kāpšanu un alpīnismu!

(5)

Jau skolas gados K.Liepiņš darbojās alpīnisma pulciņā pie Aivara Bojāra. Jau bērnība viņu un viņa vienaudžus iedvesmoja grāmatas par alpīnismu. Aivars Bojārs veidoja jauniešos apziņu, ka cīnoties, strādājot ar sevi iespējams pārvarēt robežas vārda tiešajā un pārnestajā nozīmē. Lai tiktu uz Kaukāzu, K.Liepiņam bija jāiztur milzīga konkurence, jāpiedalās visās nodarbībās, pārgājienos, jāiztur visi fiziskie testi. Kaukāza pieredze K.Liepiņā radīja dziļu interesi, vēlmi par alpīnismu nodarboties profesionāli.

3. Kuri klienti, profesionāli alpīnisti un kādas situācijas K.Liepiņā izraisa nepatiku un kāpēc? (5)

K.Liepiņā nepatiku izraisa tādi klienti, kuri sagaida, ka, paišiem neko nedarot, neieliekot pūles, netrenējoties, instruktors viņus uzvilks kalnā, cilvēki, kuri kalnos kāpšanu uzskata par nopērkamu pakalpojumu, nepatiku izraisa cilvēki, kuri uzskata, ka virsotne ir gala mērķis. K.Liepiņu sanikno nevērīgi kalnā kāpēji, kuri ar savu nezināšanu, nevērību, vieglprātību apdraud citus. Nepatīkami ir arī, ja kalnos valda vilku attiecības ar lamāšanos un grūstīšanos.

4. Kā kalnos kāpšana veido, maina cilvēka personību un kādas rakstura īpašības jāattīsta un ir nepieciešamas alpīnistam? (5)

Kalnos kāpšana iemāca pašdisciplīnu, pārliecību par saviem spēkiem, koncentrēties virsotnes sasniegšanai, atteikties no visa tā, kas traucē. Tā māca arī izvērtēt situācijas, adekvāti pieņemt lēmumus, adekvāti reaģēt, arī atzīt savu vājumu, apstāties un neturpināt, ja tas apdraud dzīvību. Šeit ir arī ētiskais aspekts – būt godīgam, nemelot par sasniegumiem, nezagt kalnos citu alpīnistu ekipējumu, nepiesārņot vidi. Alpīnistam jābūt labā fiziskā formā, jābūt labai koordinācijai, līdzsvara izjūtai, spējai pieņemt lēmumus, ātrai reakcijai. Ir regulāri daudz jātrenējas, jā saglabā motivācija.

5. Kāpēc K.Liepiņš kāpj kalnos un kādas izjūtas viņu pārņem, sasniedzot virsotni? Vai šīs sajūtas ir grūtību pārvarēšanas vērtas? Paskaidro, kāpēc jā vai kāpēc ne! (5)

Liepiņš kāpj kalnos, jo tad viņš dzīvo jēgpilnu, piepildītu dzīvi: izaicinājumi, sevis pārvarēšana, skaisti skati, cilvēki, attiecības, izaicinājumi, sevis pārvarēšana, adrenalīns. Virsotnes sasniegšana sniedz eiforijas, laimes, piepildījuma un gandarījuma sajūtu. Nekas, neviena cita nodarbe to nespēj sniegt. Viņam tā šķiet "Jēdzīga, piepildīta dzīve".

Grūtību pārvarēšana veido mūs par labākiem cilvēkiem, trenē mūsu gribu, veido mūsu varēšanu, personību. Jāizvērtē arī savas spējas un varēšana, neriskējot ar savu vai citu veselību, nenodarot pāri citiem.

6. "Tā nav atkarība no adrenalīna, tā ir atkarība no jēdzīgas, piepildītas dzīves." Izsakiet argumentētu viedokli par šo apgalvojumu, pamatojot to ar faktiem no teksta un savas dzīves pieredzes!

Ir cilvēki, kuriem ekstrēmas nodarbes, izaicinājumi, ārkārtēju grūtību pārvarēšana rada atkarību no adrenalīna, bez tā dzīve nešķiet jēgpilna. K.Liepiņš runā par to, ka kalnos kāpšana iemāca pašdisciplīnu, trenē spēju, varēšanu pārvarēt šķēršļus, grūtības, sasniegt savus mērķus, veidot savu dzīvi tā, kā cilvēks pats vēlas, attīstīt savus talantus, realizēt sapņus.

II daļa

(40 punkti)

Uzrakstiet pārspriedumu par vienu no tēmām! (ne mazāk kā 300 vārdu)

1. “Mani interesē ceļš, nevis mērķis”.

Vai

2. Kā rodas īsta draudzība.

